

Lieve Julia, mijn lieve kleindochter,

Je bent net geboren, in 2022, 100 jaar na de geboorte van mijn moeder, je bent naar haar vernoemd. Welkom op planeet aarde!

Ik schrijf je een brief, ouderwets met pen en papier, terwijl je die voorlopig niet kunt lezen. Voorlopig ook niet móét lezen. In 2040 misschien, of in 2050, als een gelukkige jonge vrouw. Mooi vooruitzicht!

Mooi vooruitzicht? In wat voor wereld ga jij groot worden? Ik zal je niet lastig vallen met alle plagen van Egypte. Ik beperk me tot klimaat en tot Nederland. Dat is genoeg voor een brief, en genoeg hoop en vrees.

Ingrijpende veranderingen

De hete zomer van 2022, je geboortjaar, is in 2040 normaal en in 2050 gemiddeld. Beleidsmakers houden vol dat Europa in 2050 klimaatneutraal is. Ik wens het je van harte toe. Maar er moet nog veel gebeuren. En om wereldwijd binnen die anderhalve graad te blijven, moet er nog veel meer gebeuren. Ingrijpende sociale veranderingen, systeemtransformaties heten die tegenwoordig: een energietransitie, een voedseltransitie, het industriesysteem moet om, het banksysteem... En dat allemaal vóór 2050.

In een recent boek staat dat we de klimaatcrisis in één generatie kunnen oplossen. Technisch: dat weet ik niet; maar sociaalhistorisch is het een beetje dom: de geschiedenis is niet zo simpel van koers te verleggen, we hebben er ook geen historisch voorbeeld van. En hoezo zou het, na 2 generaties milieubeleid met beperkt succes, in één generatie klimaatbeleid wél goed gaan?

Twijfels

Klinkt dat somber? Lieve Julia, ik hoop van harte dat het lukt, maar ik heb mijn twijfels. Weet je wat die systeemtransformaties vooral in de weg zit?: sociale ongelijkheid. Lokaal en wereldwijd dragen mensen zeer ongelijk bij aan klimaatverandering, zijn ze daar ongelijk aan blootgesteld, hebben ze ongelijke kansen om zich teweer te stellen, en hebben ze ongelijk voor- en nadeel van beleid. Op zoveel ongelijkheid groeit geen steun voor klimaatbeleid, maar onvrede, boosheid en verzet. De gele hesjes, het zal je niets meer zeggen. Het was een opstand van gedupeerden van ondoordacht klimaatbeleid, zoals minderbedeelde Franse plattelandsbewoners die voor hun inkomen en welzijn afhankelijk zijn van een fossiel aangedreven auto. En voor wie de diesel onbetaalbaar werd. Dat leidde tot een opstand.

Machtsongelijkheid

Lieve Julia, ik koester moraliteit, kennis en kunst als toppunten van menselijke beschaving. Maar sociale verandering komt niet dááruit voort. Verandering ontstaat uit boosheid over duur brood en dure patatten, koude winters en onbetaalbare energie. Dáár komt revolutie van. Politici zijn daar bang voor, dus strooien ze met compensaties, soms ook ondoordacht. Bovendien: sociale ongelijkheid is meer dan inkomen en koopkracht. Systemische ongelijkheid zit in de productieketens van goederen en diensten, van energie, van woningen en van Internet, in de stofstromen van stikstof en plastic. Expertise, eigendom, geld en macht zijn daar zeer ongelijk verdeeld. Dáár loopt anno 2022 het stikstofbeleid op vast: in gesprek met de boeren, ja, maar intussen hult de rest van de keten zich

in stilte en systemische onschuld. Net zoals Coca-Cola mij vraagt of ik alsjeblief het dopje aan het plastic flesje wil laten. Met zoveel machtsongelijkheid krijg je geen systeemtransformatie.

Hoop

Biedt een politieke strategie meer hoop? De roep om een andere democratie was altijd al onderdeel van het groene denken. Nederland kent die buitenparlementaire circuits: rondom controversiële levensbeschouwelijke en sociaaleconomische thema's. Dat kun je je ook voor klimaat voorstellen. Ook het klimaatvraagstuk gaat immers gauw het sturend vermogen van de democratie te boven.

Het Klimaatakkoord is een voorbeeld. Anno 2050 kun jij beoordelen of het inderdaad meer sturend vermogen heeft opgeleverd. Anno 2022 past het bij 20 jaar delegeren, met een probleemdefinitie en een aanpak gemodelleerd naar het sociaaleconomisch overleg. Het is dan ook een verdelingsovereenkomst tussen economische actoren, niét tussen politieke actoren.

De burger is terug

Maar kijk, twee politieke actoren zijn een beetje terug: de overheid neemt wat regie in het vervolg van het Klimaatakkoord en de burger maakt een comeback. Macron's *Convention citoyenne sur le climat* was een aanstekelijk experiment. Brenninkmeijer en de zijnen hebben keurig opgeschreven onder welke voorwaarden een burgerforum de democratie kan aanvullen.

Dat is prima werk. Maar, lieve Julia, jij en het klimaat verdienen meer. Zeker, een burgerforum kan helpen het klimaatprobleem anders te zien dan in louter termen van CO₂-reductie: het kan politieke ruimte maken voor de energie-armoede van een eenoudergezin in een slecht geïsoleerd huurhuis. Burgers betrekken betekent ongelijkheid erkennen en de meervoudigheid van probleemdefinities accepteren. Over de politieke invloed van een burgerforum maak ik me geen illusies: de *Convention citoyenne* stelde onder meer een extra belasting voor technologie-reuzen voor. Zelfs dat kleine transformatie-stapje ging het Elysée te ver. Durft ons politiek leiderschap dat wel aan?

Potentieel gebruiken

Meer dan een eenmalig burgerforum, wens ik je een bredere en langduriger burgerparticipatie toe, gericht op leren, op meningsvorming, met definities van het klimaatvraagstuk die voor burgers en hun sociale weefsel relevant zijn. Gestuurde maatschappelijke mobilisatie. Mobilisatie levert meer capaciteit, meer vermogen op: *'the active society'* van Amitai Etzioni of *'De energieke samenleving'* van Maarten Hajer: mobiliseer en gebruik al die goede wil, moraliteit, kennis en kunstigheid uit de samenleving, van buurtcomités tot energiecoöperatieven. Wat een ongebruikt potentieel!

De Regionale Energiestrategieën mogen, gelukkig, opereren in een quasi-regelvrije ruimte. Ze experimenteren vrijelijk en leerzaam met burgerparticipatie. Ik hoop dat erin slagen die lessen geografisch en bestuurlijk op te schalen en institutioneel te verankeren. Zó kan het verder: met een Klimaatakkoord dat niet alleen economisch-technologisch is, maar sociale ongelijkheid erkent, politieke gelijkheid koestert en het maatschappelijke vermogen aanspreekt.

Maatschappelijk beter doordenken

Lieve Julia, de klimaatcrisis zal ons de komende 20, 50, 100 jaar meer dan parten spelen. Het is een politiek vraagstuk en een politiek waagstuk. Er is geen grand design om het op te lossen, er is geen simpele strategie die het klimaatbeleid ineens 'sneller en verder' doet gaan. Dat is mij te bestuurlijk gedacht. Het politieke karakter van het klimaatvraagstuk méér in plaats van minder erkennen, en het klimaatbeleid maatschappelijk beter doordenken, lijkt mij de beste manier om tegen 2050 verder te komen.

Lieve Julia, hopelijk spreken we elkaar in 2040 nog over deze brief. Tot die tijd en voor ver daarna, wens ik je alle goeds.

Liefs van je opa en - niet vergeten - natuurlijk ook van oma.